

ROLANDS LEBUSS

EKSPERTS

Eksperta sertifikāts Nr. 005.
Sertifikāts izsniegts 14.05.2010., derīgs līdz 13.05.2023.

AS "Augstsprieguma tīkls"
Reģistrācijas Nr. 40003575567

RL/493/08.10.2020.

Eksperta Rolanda Lebusa (eksperta sertifikāts Nr. 005; sertifikāts izsniegts 08.04.2013, derīgs līdz 13.05.2023) eksperta atzinums par 330 kV elektropārvades līniju "Valmiera – Tartu" un "Valmiera– Tsirguliina" pārbūves iespējamo ietekmi uz Pukšu purva teritorijā dzīvojošo īpaši aizsargājamo putnu sugām un to dzīvotnēm.

Atzinums sagatavots saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 925 (Rīgā 2010. gada 30. septembrī, prot. Nr. 50 7. § "Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības". Atzinums sagatavots atbilstoši eksperta kompetencei, kas ļauj izvērtēt putnus.

Tāpat, šis ekspertu atzinums ir sagatavots saskaņā ar 2020. gada 17. februāra līguma Nr. AST/20-28 "Par atzinuma saņemšanu par paredzētās darbības "330 kV elektropārvades līniju "Valmiera – Tartu" un "Valmiera – Tsirguliina" pārbūve Latvijas teritorijā" iespējamo ietekmi uz Pukšu purva teritorijā dzīvojošo īpaši aizsargājamo putnu sugu dzīvotnēm un nosacījumiem paredzētās darbības veikšanai" un tā pielikuma nosacījumiem.

2.1. sugu grupa, par kuru sniedz atzinumu.

Putni un to dzīvotnes (atbilstoši kompetencei).

2.2. pētāmās teritorijas apsekošana.

330 kV elektropārvades līniju (EPL) "Valmiera – Tartu" un "Valmiera – Tsirguliina" posmi Pukšu purva perifērijā, kā arī Pukšu purvs un tā perifērija Strenču novada Plāņu pagastā un Valkas novada Valkas pagastā (turpmāk atzinumā saukta par izvērtējamo teritoriju; skatīt šī eksperta atzinuma 1. attēlu) dabā apsekota sekojošos datumos un laikos (norādīta arī apsekotā vieta / maršruts un apsekojuma veicējs):

21.04.2019. Plkst. 6:00 – 10:00 Novērojumi pie EPL un tās perifērijā no punkta ar koordinātām¹ X 615876, Y 6392104 pret Pukšu purvu. Edgars Dzenis.

04.05.2020. Plkst. 12:00 – 14:30 No Strenču – Valkas šosejas līdz EPL, gar to līdz Pukšu purvam un purva apkaime. Rolands Lebus.

18.05.2020. Plkst. 9:00 – 14:00 Zivju ērgļu *Pandion haliaeetus* ligzdu kontrole Pukšu purvā un novērojumi pie EPL purva perifērijā. Edgars Dzenis.

29.05.2020. Plkst. 21:00 – 23:00 Novērojumi pie EPL un tās perifērijā no punkta ar koordinātām X 615876, Y 6392104 pret Pukšu purvu. Edgars Dzenis.

30.05.2020. Plkst. 5:00 – 8:00 Lokveida maršruts pa Pukšu purva R, Z, D un centrālo daļu, kā arī ap EPL iepretim. Plkst. 8:20 – 9:40 Lokveida maršruts pa Pukšu purva DA daļu, kā arī ap EPL iepretim. Edgars Dzenis.

15.08.2020. Plkst. 11:50 – 17:20 EPL pret Pukšu purvu un Pukšu purva perifērija. Plkst. 17:30 – 24:00 EPL novērojumi no punkta ar koordinātām X 615876, Y 6392104 pret Pukšu purvu. Rolands Lebus.

¹ Šeit un turpmāk tekstā: LKS-92 sistēma, Transversālā Merkatora projekcija, mēroga koeficients uz ass meridiāna – 0,9996; x ass vērtība uz centrālā meridiāna – 500 000, atskaites punkts no ekvatora (False Northing = 0) – 0 m.

- 16.08.2020. Plkst. 5:00 – 10:15 EPL novērojumi no punkta ar koordinātām X 615876, Y 6392104 pret Pukšu purvu. Plkst. 10:25 – 12:00 EPL pret Pukšu purvu un Pukšu purva perifērija. Rolands Lebuss.
- 11.09.2020. Plkst. 18:30 – 19:10 EPL pret Pukšu purvu un Pukšu purva perifērija. Plkst. 19:10 – 24:00 EPL novērojumi no punkta ar koordinātām X 616903, Y 6392946 uz A no Pukšu purva. Rolands Lebuss.
- 12.09.2020. Plkst. 3:00 un 5:00 – 11:20 EPL novērojumi no punkta ar koordinātām X 616903, Y 6392946 uz A no Pukšu purva. Plkst. 11:25 – 13:30 EPL pret Pukšu purvu un Pukšu purva perifērija. Rolands Lebuss.

Meteoroloģiskie apstākļi apsekošanas laikā:

- 21.04.2019. ZR vējš 1 – 3 m/s, mākoņi 10 – 30%, gaisa temperatūra +10°C.
- 04.05.2020. A vējš 1 – 2 m/s, saulains, mākoņi 30 %, gaisa temperatūra +13°C.
- 18.05.2020. Minimāls vējš, skaidrs, gaisa temperatūra +19°C.
- 29.05.2020. Minimāls vējš, skaidrs, gaisa temperatūra +16°C.
- 30.05.2020. Minimāls vējš, skaidrs, gaisa temperatūra +20°C.
- 15.08.2020. A vējš 0 – 1 m/s, saulains, skaidrs, gaisa temperatūra +26°C. Plkst. 15:00 ZA/Z vējš 1 – 2 m/s, mākoņi 20 – 30 %. Plkst. 19:00 vējš norimst, gaisa temperatūra +24°C.
- 16.08.2020. Bezvējš, skaidrs, gaisa temperatūra +25°C.
- 11.09.2020. DA vējš 1 – 2 m/s, mākoņi 10 – 30%, gaisa temperatūra +17°C.
- 12.09.2020. DA vējš 1 – 2 m/s, mākoņi 10 – 30%, gaisa temperatūra +9 – +18°C.

Lauku un kamerālo darbu ietvaros veiktas sekojošas aktivitātes:

1. vispārēja teritorijas apsekošana un putnu novērojumu kartēšana, īpaši, Pukšu purva teritorijā, kad ligzdošanas sezonas sākumā tiks pilnībā apsekots purvs un kontrolēta zivju ērgļu ligzdu aizņemtība, kā arī purva perifērijā;
2. EPL šķērsojošo putnu novērojumi no iepriekš izveidotiem un pēc novērtējuma dabā atlasītiem novērojuma punktiem, reģistrējot putnu pārlidojumus pāri / cauri / zem EPL un atzīmējot to uzvedību pirms un pēc EPL šķērsošanas, kā arī šķērsošanas brīdī;
3. periodiska EPL stigas vispārēja apsekošana, veicot putnu novērojumus un reģistrējot iespējamās sadursmju rezultātā ar EPL bojā gājušos putnus;
3. datu apstrāde un analīze, identificējot iespējamās putnu un EPL sadursmju riskus, un rekomendējot pasākumus to mazināšanai.

Apsekošanā esmu izmantojis binokli *Kowa Genesis 10.5x44 HD*, GPS ierīci *Garmin Montana 650* (ar precizitāti 2–6 m), fotoaparātus *Canon EOS 60D (18-135 IS KIT)* un *Panasonic Lumix DC-FZ-81*, un dronu *DJI Mavic Mini*. Sertificēts putnu eksperts Edgars Dzenis apsekošanā izmantojis 10x40 binokli un GPS ierīci *Garmin Oregon* (ar precizitāti 2–6 m). E. Dzenim teritorijas apsekošanas vajadzībām esmu sagatavojis darba uzdevumus un GIS datus lejupielādei GPS ierīcēs, atbilstoši šī eksperta atzinuma sagatavošanas prasībām.

Atzinuma sagatavošanā izmantota atzinuma pasūtītāja iesniegtā informācija, pieejamā ornitoloģiskā informācija (manis ievāktā un citu novērotāju ziņas), un veikta kartogrāfiska analīze, izmantojot dažādu karšu, *Natura 2000* teritoriju un ornitoloģisko datu digitālos slāņus (interneta vietne Dabasdati.lv, Latvijas Dabas fonda LIFE13 NAT/LV/001078 “Mazā ērgļa aizsardzības nodrošināšana Latvijā” projekta GIS dati, Latvijas ligzdojošo putnu otrā atlanta GIS dati, Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldes sistēma OZOLS u.c.). Putnu zinātniskajiem nosaukumiem izmantota *BirdLife* rekomendētā sistemātika².

² <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet>

2.3. teritorijas statuss.

Elektropārvades līnijas (EPL) “Valmiera (LV) – Tartu (EE)” un “Valmiera (LV) – Tsirguliina (EE)” robežojas ar Pukšu purva DA malu (skatīt pielikuma 1. – 6. attēlu). Pašreizējā konstrukcijā lielākā daļa konstrukcijas atrodas koku galotņu līmenī vai nedaudz zem tās, pārsniedzot to augstumu pilonu rajonos (skatīt pielikuma 3. attēlu).

Natura 2000 teritorijas aizsargājamo ainavu apvidū “Ziemeļgauja” teritorijā esošais Pukšu purvs 390 ha platībā 1977. gadā ieguva dzērvenāju lieguma statusu. Pašreiz Pukšu purvs ir dabas liegums ar platību 396 ha. Teritorijā ietilpstošais Pukšu purvs ietver vienas no lielākajām biotopa “pārejas purvi un slīkšņas” (7140) platībām Latvijā. Dabas aizsardzības plāns un individuālie aizsardzības, un izmantošanas noteikumi Pukšu purvam nav izstrādāti.³

2.4. atzinuma sniegšanas mērķis.

330 kV elektropārvades līniju “Valmiera – Tartu” un “Valmiera– Tsirguliina” pārbūves iespējamās ietekmes uz Pukšu purva teritorijā dzīvojošo īpaši aizsargājamo putnu sugām un to dzīvotnēm izvērtējums.

2.5. vispārīgs pētāmās teritorijas apraksts.

Līdzens līdz viegli paugurains reljefs. Pārsvārā sausi un mēreni mitri hidroloģiskie apstākļi, zemākās vietās pārpurvotas vietas. Dominē meža zemes, kurās ilgstoši tiek praktizēta intensīva mežizstrāde. Samērā neliels augstais purvs – Pukšu purvs, kas robežojas ar augstsprieguma elektropārvades līnijām, kuras novietotas plašā klajā stigā. Samērā blīvs grantētu un zemes ceļu tīkls.

2.6. īss piegulošās teritorijas raksturojums.

Izvērtējamās teritorijas apkaime identiska izvērtējamai teritorijai.

2.7. konstatētās īpaši aizsargājamās sugas vai sugu grupas.

Turpmākajā tekstā Latvijas īpaši aizsargājamās sugas⁴, Putnu direktīvas 1. pielikuma putnu sugas⁵ un sugas, kuru aizsardzībai ir veidojami mikroliegumi⁶ tiek apvienotas zem viena nosaukuma – īpaši aizsargājamās putnu sugas.

Manis un Edgara Dzeņa veiktajā izvērtējamās teritorijas apsekošanas laikā izvērtējamā teritorijā ir konstatētas deviņas īpaši aizsargājamās putnu sugas:

- ✓ rubenis *Tetrao tetrao* (apsekojumu laikā reģistrēti atsevišķi putni Pukšu purvā un tā perifērijā, t.sk., vismaz 3 riestojoši tēviņi Pukšu purvā 30.05.2020.);
- ✓ mednis *Tetrao urogallus* (viens novērojums 04.05.2020., kad no grantēta ceļa pirms auto uzspurdz 1 mātīte un ielido priežu jaunaudzē.);
- ✓ zivju ērglis *Pandion haliaetus* (saskaņā ar A. Kalvāna informāciju, senāk ir atzīmēti gadījumi par 2 – 3 zivju ērgļa ligzdu apdzīvotību Pukšu purvā vienā ligzdošanas sezonā; 2020. gadā no zināmajām četrām zivju ērgļa ligzdām Pukšu purvā apdzīvota bija tikai viena);

³ Aizsargājamo ainavu apvidus “Ziemeļgauja”. Dabas aizsardzības plāns. Latvijas Dabas fonds, 2007.

⁴ Ministru kabineta noteikumi Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu" (2000. gada 14. novembrī).

⁵ Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the Conservation of Wild Birds.

⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr. 940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu" (2012. gada 18. decembrī).

- ✓ dzērve *Grus grus* (1 – 2 pāri reģistrēti Pukšu purvā 30.05.2020.; migrāciju periodā Pukšu purvā 11. – 12.09.2020. konstatēta viena neliela šīs sugas nakšņojošo putnu koncentrācija un zemu novietota pārlidojuma trase pār EPL (skatīt šī atzinuma pielikuma 4. attēlu);
- ✓ purva tilbīte *Tringa glareola* (3 pāri reģistrēti Pukšu purvā 30.05.2020.);
- ✓ kuitāla *Numenius arquata* (4 pāri reģistrēti Pukšu purvā 30.05.2020.);
- ✓ melnā dzilna *Dryocopus martius* (viens vokalizējošs īpatnis 11.09.2020. reģistrēts Pukšu purva perifērijā);
- ✓ sila cīrulis *Lullula arborea* (4 īpatņi 15.08.2020. novēroti barojamies Pukšu purva / EPL perifērijā);
- ✓ lielā čakste *Lanius collurio* (1 – 2 pāri reģistrēti Pukšu purvā 30.05.2020.).

Bojā gājuši putni EPL stīgā apsekojumu laikā nav atrasti. Gadījumos, kad putni šķērso EPL, nav reģistrēti arī izvairīšanās uzvedības gadījumi un sadursmes ar EPL vadiem.

Saskaņā ar interneta vietnē Dabasdati.lv atrodamo informāciju, izvērtējamā teritorijā pēdējo piecu gadu laikā nozīmīgi īpaši aizsargājamo putnu sugu novērojumi, kā arī putnu koncentrācijas un zemu novietotas pārlidojuma trases nav reģistrētas, lai arī teritorija ir labi apsekota abās putnu migrāciju sezonās un ligzdošanas periodā (t.sk., Latvijas ligzdojošo putnu monitoringa un Eiropas ligzdojošo putnu atlanta (2013 – 2017) ietvaros).

Atzīmējama ietekme potenciālu sadursmju formā ar rekonstruētās EPL zemējuma vadiem plānotās darbības rezultātā varētu būt sagaidāma uz trim šī atzinuma sagatavošanas laikā izvērtējamā teritorijā konstatētajām putnu sugām:

Dzērve. Latvijā plaši izplatīta suga – Latvijas populācijas lielums 1513 – 2268 pāri; skaits īstermiņā stabils, ilgtermiņā – palielinās⁷. Pukšu purvā ligzdo 1 – 2 dzērviu pāri, kas ir 0,04 – 0,13 % no Latvijas populācijas. Migrāciju laikā lielā skaitā Latviju caurceļo, tuvākās nozīmīgākās koncentrāciju vietas atrodas Sedas tīrelī un tā perifērijā, vismaz 8 km attālumā no rekonstruējamās EPL Pukšu purva perifērijā. Kopumā, paredzamā ietekme vērtējama kā neliela, jo reģistrēto migrējošo putnu skaits ir neliels un koncentrācijas ir neregulāras, savukārt, ligzdojošo putnu skaits Pukšu purvā ir ļoti mazs attiecībā pret Latvijas populāciju.

Zivjērglis. Latvijā samērā reta suga – Latvijas populācijas lielums 190 – 210 pāri; skaits īstermiņā palielinās, ilgtermiņā – palielinās⁸. Pukšu purvā ligzdo 1 zivjērgļu pāris, kas ir 0,48 – 0,52 % no Latvijas populācijas. Kopumā, paredzamā ietekme vērtējama kā samērā neliela, jo ligzdojošo putnu skaits Pukšu purvā ir neliels attiecībā pret Latvijas populāciju.

Kuitāla. Latvijā samērā reta suga – Latvijas populācijas lielums 134 – 288 pāri; skaits īstermiņā neskaidrs, ilgtermiņā – stabils⁹. Pukšu purvā ligzdo 4 kuitālu pāri, kas ir 1,39 – 3 % no Latvijas populācijas. Kopumā, paredzamā ietekme vērtējama kā samērā neliela, jo ligzdojošo putnu skaits Pukšu purvā ir neliels attiecībā pret Latvijas populāciju.

Sadursmju riskus būtiski var mazināt EPL zemējuma vadu marķēšana EPL posmā, kas robežojas ar Pukšu purvu.

Plānotās darbības traucējuma izraisīta potenciālā ietekme uz šīm un citām īpaši aizsargājamām putnu sugām, kuras konstatētas izvērtējamā teritorijā, nav uzskatāma par būtisku, ja EPL rekonstrukcijas darbu nozīmīgākais apjoms EPL posmā, kas robežojas ar Pukšu purvu, tiek veikts ārpus ligzdošanas perioda.

⁷ Šeit un turpmāk: EIONET. 2014. Article 12 report <http://bd.eionet.europa.eu/article12/report?period=1&country=LV>

⁸ Šeit un turpmāk: EIONET. 2014. Article 12 report <http://bd.eionet.europa.eu/article12/report?period=1&country=LV>

⁹ Šeit un turpmāk: EIONET. 2014. Article 12 report <http://bd.eionet.europa.eu/article12/report?period=1&country=LV>

2.11. secinājumi par plānotās darbības vai pasākuma ietekmi un nosacījumi darbības veikšanai.

Izvērtējamā darbība ir esošo 330 kV gaisvadu elektropārvades līniju Valmiera (LV) – Tartu (EE) un Valmiera (LV) – Tsirguliņa (EE) pārbūve Latvijas teritorijā. Abas gaisvadu elektropārvades līnijas izvietotas praktiski vienā līniju koridorā, elektropārvades līnijas “Valmiera – Tartu” garums Latvijas teritorijā ir 48,42 km, elektropārvades līnijas “Valmiera – Tsirguliņa” garums Latvijas teritorijā ir 48,47 km.¹⁰

Atbilstoši Valsts vides dienesta izsniegtajiem tehniskajiem noteikumiem Nr.VA18TN0066 nepieciešams saņemt sertificēta sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta (sugu grupa: putni) atzinumu par plānoto darbību iespējamo ietekmi uz Pukšu purva teritorijā dzīvojošo īpaši aizsargājamo putnu sugu dzīvotnēm un nosacījumiem paredzētās darbības veikšanai.

Pēc ievāktu datu apkopošanas un analīzes, varu secināt, ka kopumā, plānotās darbības prognozējamā ietekme uz savvaļas putnu populācijām (kā indivīdiem, tā to dzīvotnēm) paredzama kā nenozīmīga. Tomēr atsevišķas putnu sugas varētu būt pakļautas sadursmju riskiem ar rekonstruējamo elektropārvades līniju (EPL) zemējuma vadiem, īpaši, dzērves *Grus grus*, zivju ērgļi *Pandion haliaeetus* un kuitālas *Numenius arquata*.

Nemot vērā augstāk minēto, ir rekomendējama zemējuma vadu marķēšana 5,1 km garumā 330 kV elektropārvades līnijām “Valmiera – Tartu” un “Valmiera– Tsirguliņa” šī eksperta atzinuma pielikuma 7. attēlā iezīmētajā posmā.

EPL marķēšanai optimālākie, kā to apliecina līdzšinējie pētījumi, ir *Hammarprodukter* (www.hammarprodukter.com) izstrādātie elektroliņiju marķieri (*Fire Flies diverters*), jo tie ir redzami arī krēslā un naktī, kas ir būtiski migrējošo dzērviu, kuitālu un citu nakts migrantu gadījumā. Tomēr, ja uz EPL izbūves laiku ir izstrādāti citi marķieri, kas ir vienlīdz efektīvi vai efektīvāki un tiem ir labāka tehniskā kvalitāte, pēc konsultācijām ar Latvijas Ornitoloģijas biedrību (LOB) ir iespējam arī citādu marķieru izmantošana.

Minētajā posmā arī nav rekomendējama būvniecības (t.sk., rakšanas, montāžas, koku zāģēšanas, liela skaita tehnikas pārvietošanas) darbu veikšana laika posmā no 1. aprīļa līdz 1. jūlijam. Ir pieļaujama izolatoru montāža un vadu vilkšana, ja tā tiek izpildīta iespējami klusi, ar minimālu tehnikas piesaisti.

08.10.2020.

Rolands Lebuss

tālr.: 29489097

e-pasts: rolands.lebuss@lob.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.

¹⁰ Saskaņā ar šī eksperta atzinuma pasūtītāja iesniegtajiem materiāliem.

PIELIKUMS

1. attēls. Pukšu purvs un izvērtējamā elektropārvades līnija tā DA malā (2015. – 2016. gada situācija; attēla avots <http://kartes.lgia.gov.lv/karte/>).

2. attēls. Pukšu purvs un izvērtējamā elektropārvades līnija tā DA malā (fotografēts no drona; foto E. Dzenis, 21.04.2019.).

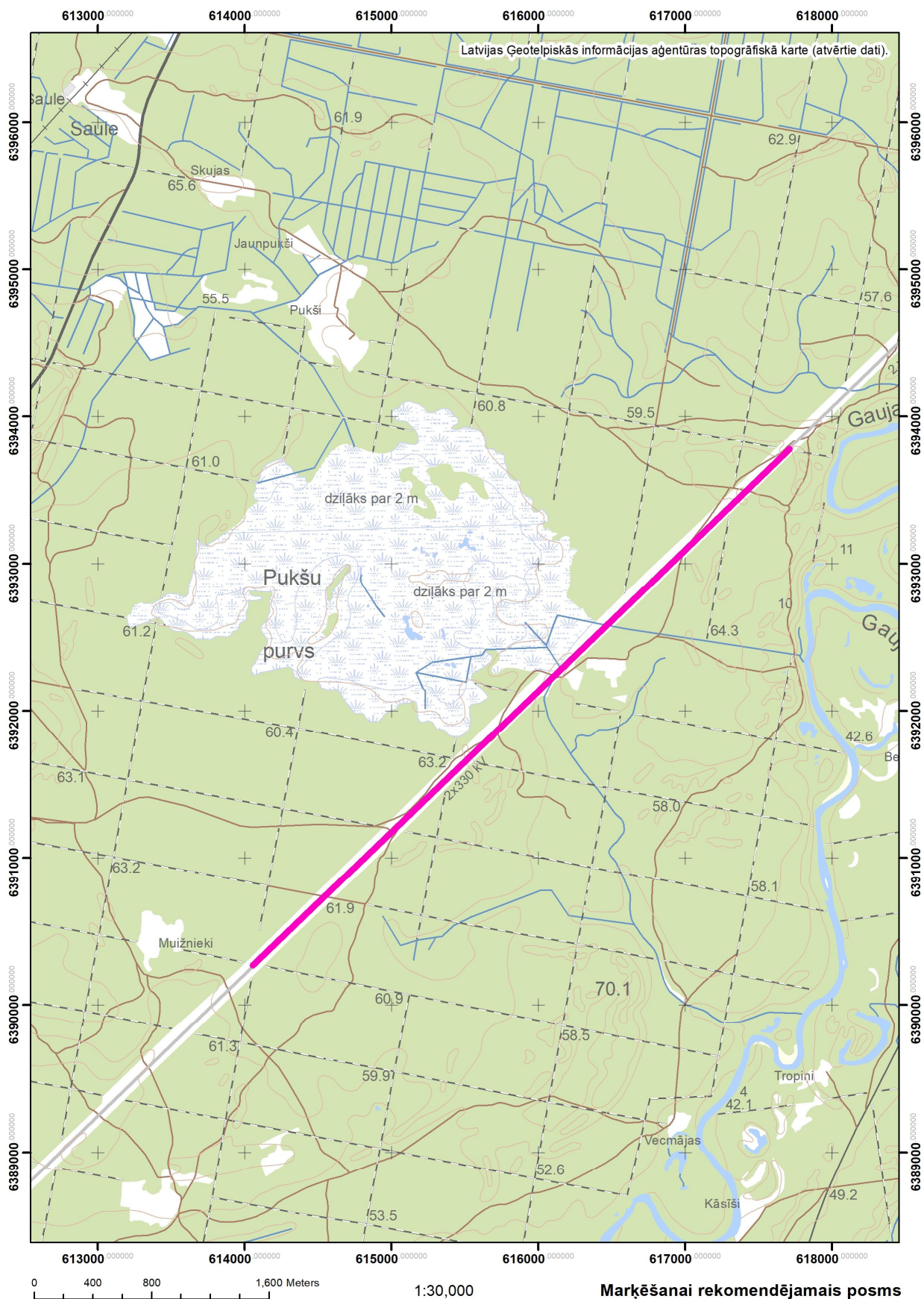
3. attēls. Pukšu purvs un izvērtējamā elektropārvades līnija tā DA malā (fotografēts no drona; foto E. Dzenis, 21.04.2019.; šeit izkadrēts attēls no pielikuma 2. attēla augšējā labā stūrā).

4. attēls. 11. – 12.09.2020. reģistrētā nakšņojošo dzērviu aptuvenā koncentrācijas vieta Pukšu purvā un EPL posms iepretim, kuru dzērves šķērsoja pārlidojumā naktī un no rīta (fotografēts no drona; foto R. Lebuss, 12.09.2020.).

5. – 6. attēls. Izvērtējamais EPL posms (fotografēts no drona; foto R. Lebuss, 12.09.2020.).

7. attēls. Marķēšanai rekomendējamais EPL posms.